

PIWI-odrůdy v EU a ČR

Ing. Jiří Sedlo, CSc., PIWI International

- V menším rozsahu novodobé křížení interspecifických odrůd v Československu zahájil už v šedesátých letech minulého století prof. Kraus.
- V 80. letech vzniklo VVS Resistant, kde se tato činnost zmnohonásobila, po roce 1990 v křížení pokračují následnické organizace, rovněž vedené doc. Michlovským.
- V roce 1991 byl založen Svaz ekologického vinohradnictví ALTERVIN (= alternativní vinařství).
- V roce 1999 byla ve Švýcarsku založena mezinárodní organizace PIWI International sdružující vinaře a instituce ze Švýcarska, Německa, Rakouska, Itálie, Francie a Maďarska; od roku 2021 se transformuje na zastřešující mezinárodní a pak na národní organizace. Dosud to jsou PIWI AT, D, CH, CZ a z regionálních organizací v Itálii vzniká PIWI IT.

Současný stav

Odolnější odrůdy už přestaly být pouhou „alternativou pro vinařství“, jejich význam stále narůstá a brzy se stanou hlavním směrem oboru, jde jenom o čas, v jakém k tomu dojde.

PROČ?

PROTOŽE:

- Novošlechtění révy už léta probíhá většinou s cílem zvýšení její odolnosti, zatím (oficiálně) klasickým křížením mezi jejími různými druhy
- Po desetiletí již narůstá plocha vinic v EU s PIWI-odrůdami, ve většině členských států exponenciálně, u nás už delší dobu pouze lineárně
- Jejich pěstování znamená úsporu pesticidů, snížení uhlíkové stopy i úsporu nákladů, tedy z dlouhodobého hlediska jsou udržitelné
- EK si vytkla cíl do konce tohoto desetiletí redukovat pesticidy v zemědělství o 50 %, ve výboru ENVI EP se pracuje s číslem 80 %. Ani ta méně ambiciózní polovina není ve vinohradnictví do roku 2030 reálná bez pěstování PIWI odrůd

PROTOŽE:

- OIV již léta považuje PIWI-odrůdy za druh *Vitis vinifera*, protože se odlišují jen malým podílem genů, zvláště těmi žádoucími – odolností. Proto doporučuje vznik dalších odrůd odolnějších vůči patogenům i změnám klimatu
- EU pro svoji SOT vínem přebírá vědecké závěry odborných komisí OIV
- EU tedy zrovnoprávnila PIWI odrůdy s ostatními odrůdami révy vinné, jejich pěstování je obecně povoleno v celé EU
- O pěstování odrůd révy v CHOP a CHZO rozhodují jednotlivé členské státy, které tyto pravomoci mohou delegovat na profesní organizace:

PROTOŽE:

Například

- V Německu, Rakousku a Česku jsou vyjmenované PIWI-odrůdy povoleny k získávání jakostního a přívlastkového vína (CHOP) a zemského vína (CHZO)
- Ve Francii INAO povolil experimentálně zahrnout PIWI-odrůdy ve všech apelacích (CHOP i CHZO) v maximálním podílu 5 % plochy vinic, konkrétní rozhodnutí je na apelaci
- V Itálii jsou vyjmenované PIWI-odrůdy povoleny pro vína s CHZO, o konkrétních odrůdách rozhoduje daný region a apelace. Probíhají jednání vinařů se státem o jejich povolení i pro vína s CHOP
- Ve Švýcarsku (mimo EU) jsou v apelacích CHOP i CHZO povoleny vyjmenované PIWI-odrůdy, konkrétní rozhodnutí závisí na kantonu a apelaci

PROTOŽE:

Už ve třicátých letech existovali ve státních institucích vědci, kteří celou problematiku posunuli dál a přičinili se o současnou kvalitu PIWI odrůd. **Například profesor Baur, ředitel Institutu císaře Viléma pro výzkum šlechtění v Müncheberku (Branderbursko) v Bulletinu OIV z roku 1931 uvádí: „To, co si v zemědělství žádný moderní zemědělec nedovolí, je ve vinařství stále běžné. Rostliny, které na našich vinicích stále rostou, poprvé vyrašily před více než sto lety. Je dokonce velmi pravděpodobné, že se stále jedná o stejné odrůdy jako v římských dobách. Jedině návratem ke křížení je možný rychlý pokrok.** Naše různé odrůdy révy dnes mají mnoho nedostatků. Jsou málo produktivní, nejsou spolehlivé, nejsou aklimatizované a **nejsou odolné vůči chorobám a škůdcům.** Právě réva nabízí rostliny, které jsou velmi vhodné pro mezidruhové křížení, protože máme řadu druhů, které lze mezi sebou křížit. Hybridy zatím nejsou tím typem rostlin, které potřebujeme. Jednoduchými prostředky je možné vytvořit odrůdy révy vinné, které mají vlastnosti hroznů našich nejlepších evropských odrůd a kromě toho mají odolnost vůči houbovým chorobám. Mnohem obtížnější je vytvořit typ odolný vůči révokazu. ... **Každý rok utratíme miliony za ochranu proti chorobám a škůdcům a nechtěli jsme utratit 100 000 marek za racionální šlechtění.** V malém měřítku jsme začali teprve před dvěma lety. Byla uzavřena dohoda mezi Říší, Pruskem a Institutem císaře Viléma pro výzkum šlechtění, který právě zahájil metodickou činnost. **Pěstujeme semenáče v Geisemheimu, Freiburgu a na dalších místech. Z těchto semenáčů bylo v Institutu císaře Viléma ročně vyseto několik set tisíc nových semenáčů.** Nejdříve se provedou testy na odolnost vůči houbovým chorobám jejich umělým infikováním. Ponechávají se pouze ty semenáče, které v tomto testu obstojí, a pak se sleduje, zda se dobře vyvíjejí a zda budou dostatečně brzy plodné. Pouze rostliny, které prošly tímto testem, budou odeslány zpět do Geisenheimu a Freiburgu, kde se bude sledovat kvalita jejich vína. **Tato metodická práce není ničím novým, pouze děláme to, co se již dlouho provádí s pšenicí, bramborami a řepou.** Abychom našli odrůdy řepy, které pěstujeme dnes, museli jsme vyzkoušet miliony a miliony semen. Výsledek takového šlechtění závisí pouze na jeho rozsahu. **Na základě svých zkušeností považuji za nutné za účelem získání dokonale imunního typu révy pěstovat pět milionů semenáčů z druhé generace kříženců. Pokud každý rok použijeme pouze dvě stě tisíc semenáčů, bude nám trvat dvacet let, než dosáhneme svého cíle.“**

PROTOŽE:

Ale nemusíme chodit až do Německa:

- U nás probíhalo řadu desítek let ve státních šlechtitelských stanicích rovněž úspěšné novošlechtění révy, ovšem jen v rámci druhu *Vitis vinifera*
- Dnes asi každý vinař zná nejúspěšnější produkty – Pálavu a Muškát moravský
- Přitom tyto „nové“ odrůdy jsou rovněž svými vlastnostmi odlišné od původních odrůd Tramín a Muškát Ottonel a byly konzumenty akceptovány
- Obdobně probíhá v posledních desetiletích mezidruhové křížení s cílem získání kombinace chuti evropského vína s odolností rostlin, což se rovněž úspěšně daří

PROTOŽE:

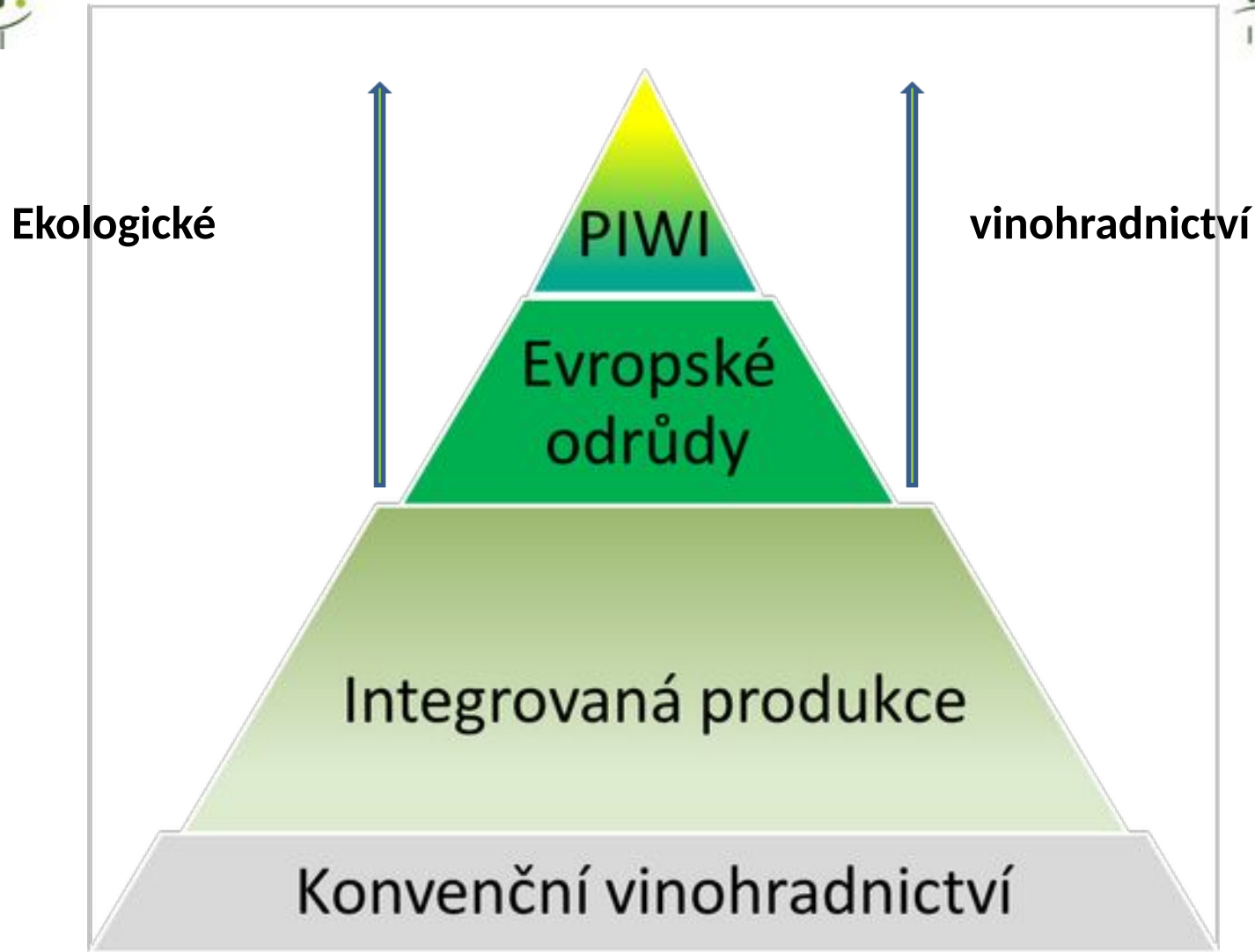
V rámci evropského vinařství už začaly probíhat debaty kolem toho, co upřednostnit:

bioprodukce x uhlíková stopa

Řešení je jednoduché:

bioprodukce s PIWI-odrůdami

Stupně ekologizace vinohradnictví

Jak podpořit PIWI-odrůdy v praxi ČR

Jde o to, co chceme. Domnívám se, že co nejrychlejší rozšíření ve vinohradnické praxi. Pokud je to skutečný cíl a nespokojíme se s jejich dynamickým růstem plochy až po 5-10 letech, pak musíme začít podporou jejich výsadby formou jednorázové injekce ihned.

Teprve pak by měla následovat podpora jejich propagace, případně by v optimální podobě měly oba programy běžet souběžně.

Pokud se spokojíme s dalším lineárním růstem kolem 100 ha ročně, bez podpory výsadby, s podporou pouze propagace, pak v roce 2027 můžeme dosáhnout stavu kolem 1,3 tis. ha PIWI (0,4 + 0,9 stávajících), tj. 7 % plochy vinic ČR. Tím výrazně ekologizaci vinic nepodpoříme.

Někdo si může myslet, že 7 % plochy PIWI odrůd v roce 2027 je až moc. Z hlediska úspory pesticidů a průjezdů vinicí to není prakticky nic.

Není pravda, že se u nás pěstují po staletí stejné odrůdy, vývoj je velký, jen ne tak rychlý jako u polních odrůd. Příklady:

- Müller Thurgau u nás před sto lety nikdo neznal a počátkem 90. let tvořil téměř 20 % plochy vinic ČR, dnes necelých 8 %
- Svatovavřínecké se k nám obdobně dostalo před 120 lety a v „nejlepších letech“ tvořilo 10 % vinic ČR
- V současnosti tvoří záměrní kříženci 21 % plochy vinic ČR

Odrůdová skladba vinic se zcela určitě bude v budoucnu měnit rychleji než je tomu teď. Budou vznikat stále lepší odrůdy s chuťově zajímavými víny a s lepšími pěstitelskými vlastnostmi, a rychleji. Už v posledním desetiletí se rychlost podstatně zvýšila, a to ještě nejsou oficiálně povoleny NGT. Životnost odrůd se zkrátí, budou neustále nahrazovány lepšími, tak jako je tomu v zemědělství obecně.

Abychom využili stávajícího potenciálu, je nutné co nejrychleji začít používat současné PIWI-odrůdy. Rozdíl v kvalitě vína už nepochází z odrůd, ale ze sklepa. Nemá cenu čekat, až vzniknou další odrůdy, které se budou v podstatě lišit jen v odolnosti. Umožní místo současné úspory 80 % pesticidů úsporu 100 %, ale právě ta úspora posledních 20 % bude dlouho trvat, pokud se nepřejde na GMO, což nechceme.

Myšlenka podpory vychází z historických zkušeností, staletých i nedávných:

- Při řešení problémů s révokazem R-U (pak i Československo) dotovalo výstavbu skleníků, pařenišť, dotovalo štěpované sazenice a v některých případech je poskytovalo zdarma
- Před vstupem do EU jsme nedostali víceletou výjimku na zvyšování plochy vinic, která v tu dobu u nás klesala. Byl proto přijat vládní program 2000-2004 na výsadbu vinic s cílem zdvojnásobení plochy. Během pěti let se ve skutečnosti plocha vinic ČR zvýšila o polovinu. Rychlá a cílená podpora je tedy k dosažení cíle reálná.

Omezení jsou daná:

- Vůle státu a EU (obě instituce deklarují zájem o ekologizaci)
- Finance státu a EU (existují programy, které je třeba jen minimálně upravit)
- Ročně vysazovaná plocha = prostá reprodukce + 1 % plochy vinic ČR navíc (pro ČR to v ročním průměru znamená výsadbu 500 ha, z toho v případě podpory, by mohla být větší polovina osázena PIWI-odrůdami)

Princip programu

Podpořit preferenci PIWI-odrůd novým programem ke stávajícímu programu restrukturalizace vinic.

Podpora = restrukturalizace (SOT) + program PIWI

finančně by to mohlo vypadat například takto:
celkem 600 000 Kč/ha = 500 000 Kč/ha + 100 000 Kč/ha

Do podmínek by případně bylo možné vložit závazek ekologického pěstování

Kdyby se takto podařilo ročně vysadit 300 ha nových PIWI-odrůd, bylo v ČR v roce 2027 celkem přes 2 tis. ha vinic s těmito odrůdami, tj. dvojnásobek (11 %) celkové plochy místo současných 5 %.

Další finanční podpora by už nebyla nutná, vinaři i konzumenti vína by se sami přesvědčili o jejich výhodách. Jde o dlouhodobě udržitelné vinařství z hlediska ekologického i ekonomického.

Celkové náklady takovéto modelové podpory PIWI-odrůd by za období 2024-2027 činily 120 milionů Kč, tedy 30 milionů Kč ročně.

Kde na to vzít?

ČR má v EU schválený program investic do technologií šetrných k přírodě, kde je do roku 2027 připraveno 10 miliard Kč. Vyžaduje ale úpravy. Součástí každé zemědělské technologie jsou živé organismy, nikoliv pouze stroje, takže by v programu měly být i odrůdy rostlin (révy). Investice vinaře do nákupu odolnějších odrůd je z ekologického hlediska, stejně jako z hlediska udržitelnosti, rozhodně lepší než investovat do šetrnějších strojů.

Proč?

Kde na to vzít?

Přednosti podpory technologických investic do odolnějších odrůd révy oproti šetrnější technice:

- Základem vinařství je réva vinná, stroje se jí musí přizpůsobit
- Odolná rostlina žádné „chytré aplikátory“ přípravků nepotřebuje. Bohužel zatím naprosto odolné rostliny nemáme, ale je rozdíl, zda se použije jen 1/5 přípravků díky zvýšené odolnosti, nebo celá roční dávka. Takovou úsporu sebelepší stroj v současnosti nedokáže zajistit
- Jednou vysazená vinice má životnost cca 30 let, stroje mezitím dvakrát zreziví a morálně zastarají

Kde na to vzít?

- Za 30 milionů ročně lze výsadbou PIWI-odrůd získat 300 ha vinic s úsporou 80 % přípravků, průjezdů vinicemi a nepotřebou výroby zbytečné techniky (uhlíková stopa). Kolik investic do techniky je zapotřebí k dosažení stejného cíle u klasických odrůd po dobu 30 let?
- Takže splnění daného cíle – větší ochrany životního prostředí – se dosáhne dnes rychleji a při nižších investicích na hektar při pěstování již existujících odolnějších odrůd
- Navíc těch 30 milionů Kč ročně je v programu na nákup techniky umožněno získat také jedinému žadateli, v případě podpory PIWI-odrůd by to stačilo na celé vinohradnictví ČR

Děkuji za pozornost